

Izšla 10. in 25. dne v mesecu.

Dopisi morajo biti frankirani
in podpisani ter opremljeni s
štampljko dot. organizacije.

Člani strokovnih organizacij,
priključeni Strokovni komi-
teti za Slovenijo, dobivajo
list brezplačno.

Rekopisi se ne vračajo.

DELAVEC

STROKOVNI ČASOPIS

Uredništvo in uprava
Ljubljana, poštni predal 290.

Čekovni račun št. 13.562.
Telefon Interurban št. 3478.

Iz stare — v novo...

Stopili smo iz težkega, mučnega starega, 1934. leta, v novo, 1935. leto, perspektiv katerega pač še sicer ne vidimo. Ali sodeč po vseh znakih, ne bo mnogo boljše od svojega predhodnika.

Bilanca 1934. leta je ogledalo kapitalističnega sistema produkcije in razmenjavanja dobrin. In ni nič čudnega, četudi, v kljub naporom buržujskih ekonomov, ta ni izpadla bolje. Kajti gospodarska kriza, ki je ostro izražena v polnem zastoju pridobivanja in v ogromni nezaposlenosti, jasno kaže, da je kriza strukturna, da se je stari sistem izživel in da je na pomolu novi, ki prinaša narodom mir, a pridobitni krogotok bo zopet premaknil v dejanja ter tako zaposlil milijone čvrstih mišic, ki tako težko in željno pričakujejo dela in kruha.

Leto 1934., kakor tudi ostala leta, je bilo doba popolne neizvestnosti in in doba stalnega kolebanja.

Trg delovne moči je bil prenapolnjen. Milijone delavstva je ponujalo svojo delovno moč tovarnam, rudnikom in delavnicam — ali zaman. Kriza je neusmiljeno bičala tudi v preteklem letu veliko armado nezaposlenih. A v kolikor je bilo tu ali tam zaposlitva, so delodajalci, poslužujoč se zakona, ponudbe in iskanja po veliki večini temu primerno brezobzirno določali delovne in plačilne pogoje.

Periodično zmanjšanje nezaposlenosti v posameznih državah, skromne drobtinice desetisočih izmed ogromnih milijonov brezposelnih, je tako neznan, da je problem nezaposlenosti še vedno najbolj aktualno vprašanje, ker je nezaposlenost postala normalen pojav in ni vidikov, da bi bila današnja družba sposobna, da to reši, niti toliko sposobna, da to ublaži. V časih, ko se sežiga stotisoče zavojev volne, ko se meče v morje velika količina žita in riža, in to samo za to, da bi se obdržala cena in da bi peščica kapitalistov izvela čim večjo korist, na škodo vsega človeštva, v takih časih ni več rešitve kapitalizmu.

Vse to dokazujejo protislovja v iskanju oseb za saniranje težkega gospodarskega položaja, kajti s tem se položaj razrednega nasprotstva samo poostruje, a ne ublažuje.

In vendar, poleg negativov v letu 1934., je imelo leto 1934. tudi pozitivne rezultate.

Razredno delavsko gibanje, v kljub depresiji, je vidno napredovalo, in to številčno in tudi na gospodarskem in političnem polju.

Ogromne stavke, ki so bile v Angliji, Ameriki, Franciji in Španiji, so bile ofenzivnega značaja. To je radosten pojav, kajti zahteva za dvig življenjskega standarda v dobi težke gospodarske depresije, so dokaz budnosti delavskega razreda. Poleg tega so velikega pomena zmage delavske stranke v Angliji. Z ozirom na rezultate občinskih volitev, bodo prve volitve za poslanec postavile na politični mejdan delavsko stranko, kar bo vsekakor vplivalo na politični kurz po ostalem svetu. Ne smemo pozabiti februarске revolucije v Avstriji, ki jo je sicer reakcija v krvi zadušila, a vendar pokazala orjaško moč proletariata, ko se je uprl reakciji in branil svoje pridobitve.

Tudi pri nas so bili posebni znaki in živahnost gibanja. Strokovno in kulturno gibanje se je okrepilo, naraščalo in kongres vseh svobodnih strokovnih organizacij v Sarajevu je glasno dokazal resničnosti teh pojavov. Mezdna gibanja so bila pomembna. Se pogledajmo Jesenice, Celje, Drvar, Trboveljske

Kongres URSSJ predlaga

Središče dela kongresa strokovnih organizacij Jugoslavije v Sarajevu so bila ta-le vprašanja:

NEZAPOSLENOST

Kongres zahteva, da kraljevska vlada podvzame vse nujne mere in to:

- a) da se nezaposlenost čim bolj omeji in
- b) da bodo podpore nezaposlenih čim izdatnejše.

1. ZMANJŠANJE NEZAPOSLENOSTI se doseže, če se vestno in popolnoma sprovedejo odredbe zakona o zaščiti delavcev, se strogo prepove vsako podaljševanje delovnega časa preko z zakonom določenih mej. NORMIRANJE DELOVNEGA ČASA v zakonite meje bi zaposlilo najmanj 100.000 delavcev in delavk, ki so danes brez dela.

2. JAVNA DELA, državna, banovinska in občinska bi zmanjšali nezaposlenost in dali celo podkrepitev za razvoj del v splošnem, če bi se vršila, kakor je to potrebno.

3. POMOČ NEZAPOSLENIM se naj preskrbi:

- a) s povečanjem dnevnih podpor za nezaposlene delavce in nameščence;
- b) s podaljšanjem roka za prejemanje podpor za najmanj dvajset tednov;
- c) da se za to uporabijo vse rezerve, ki so pri Javnih borzah dela;
- d) z dotacijami iz državnega budžeta in iz banovinskih in občinskih budžetov.

MINIMALNE MEZDE

Kongres URSSJ konstatira, da so mezde delavcev in delavk ter plače nameščencev in nameščenk padle tako globoko, da niso samo narodna sramota, temveč tudi resna politična nevarnost. Zato želimo od kraljevske vlade:

1. POPOLNO SVOBODO ORGANIZIRANJA SVOBODNIH DELAVSKIH IN NAMEŠČENSKIH STROKOVNIH ORGANIZACIJ, da se delavstvo lahko tako postavi v bran proti tendencam znižavanja delavskih mezd. In to je mogoče samo z dobrimi, močnimi delavskimi in nameščenskimi organizacijami.

2. UZAKONITEV ZAKONA O MINIMALNIH MEZDAH, ki mora določati, da mezde ne smejo pasti pod določeni fizični minimum.

3. RAZBREMENITEV DELAVSKIH MEZD IN NAMEŠČENSKIH PLAČ od davkov, ki bi jih morali plačati delavci in nameščenci, če bi se te majhne mezde in plače zmanjšujejo, se mora izvršiti čimprej.

revirje itd. Res je, da je bilo še mnogo nerazumevanja med delavstvom samim, da se je še na mnogih krajih samo pričakovalo rešitve in akcije od nekoga tretjega, da so ponekod bombastične besede in nepremišljene metode boja in preziranje borbene strategije povzročale poraze, rodile potem malodušnost, neglede na vse to, je delavsko gibanje dvigalo svojo glavo čvrsto in z uspehi.

Res da se je v zadnjih letih pojem razredne borbe in borbe z organizirano armado mešal s pojmom borbe potom meščanskih sodišč, da je pojem organizacije med organiziranimi bil ob enem pojem, da so organizirani zato tu, da vrinjejo neorganizirane, da je organizacija dolžna boriti se tudi tam in za tiste, ki odklanjajo organizacijo, so vendar organizacije rastle v številu, v moči, v discipliniranosti in solidarnosti, da so celo na brezposelnih podporah dale svojim brezposelnim članom procentualno več, kakor Borza dela, ali kakšna druga ustanova.

Kaj nam prinaša leto 1935? Pozitivno ne moramo ničesar povedati. Ali to vemo, po vseh znakih, ki so vidni,

da sicer ne bo boljše od lanskega, ali kar se tiče delavskega gibanja, bo v njem življenje kipelo še bolje, da bo to delavsko gibanje sklepa velikega kongresa, ki je bil v Sarajevu, uveljavljalo z vso odločnostjo. In zahteva svobode tiska, zborovanja in organiziranja je temelj vseh zahtev in to se mora v letu 1935. uresničiti.

Vendar, borba ne bo lahka. Delati bo treba s skripajočimi zobmi in s stisnjenimi pestmi in če se tam pojavi zmaj s sedmimi glavami, da nas preplaši, preteč nas zlomiti, ne smemo kloniti duhovi, temveč neustrašeno pomeriti na najbolj občutljivo glavo izmed sedmerih zmajevih glav. Kajti bodočnost je proletariata in vsi napori kapitalističnega zmaja so zaman, zakriti to zgodovinsko resnico.

Proletarska misel je mogočen tank, mogočen, ki brazda preko kapitalističnih prepado, razvalin in gorovja, noseč s seboj boljše pravično človeško družbo, v kateri ne bo izkoriščanih in ne bo izkoriščevalcev, temveč vsi ljudje zares ljudje — človeki.

Zato, kvišku glave! Smelo naprej v novem letu 1935!

Repoštev.

Tudi Državni svet je odločil, da je 1% izredni davek nezakonit

Pred nekako dvema mesecema (v št. 22 od 25. nov. 1934) smo priobčili razsodbo Upravnega sodišča, da se ta davek nezakonito pobira. Zoper to razsodbo se je pritožila finančna direkcija na Državni svet, ki pa je pritožbo zavrnil in razsodbo Upravnega sodišča v Celju v polnem obsegu potrdil.

Baš te dni je bila izrečena razsodba Državnega sodišča.

Kaj pa sedaj?

Človek bi pričakoval, da bo sedaj finančna direkcija podala v svojem lastnem delokrogu navodila, da se ta 1% izredni davek ne sme več od delavcev izterjavati. Ker, da je pojem delavec pojmov za vse delavstvo, kakor je to

razložilo Upravno sodišče v Celju (glej »Delavec« od 25. nov. 1934) ni več nobenega dvoma. A to je bilo že v letu 1934. dokazano.

Za tak slučaj, da finančna direkcija ne bo izdala podjetjem potrebnih navodil, da naj več ne izterjavajo davka od delavcev, bo pač delavstvo to že znalo drugim potom urediti in bomo to, če ne drugače, na protestnih shodih vsepovsod zahtevali.

Za sedaj naj bi se približno tako-le naredilo:

Delavski zaupniki v zvezi s strokovno organizacijo, ki je v dotičnem podjetju, naj svojega delodajalca obvestijo in ga prosijo, naj več tega 1%

izrednega davka — ako tega že ni sam ukrenil — ne odteguje več.

Podjetnik naj bi potem sporočil lokalni davčni oblasti imena vseh delavcev, ki so pri njem zaposleni, da od teh ne bo več pobiral 1% izrednega davka. In davčna oblast mu mora sporočiti, da je to vzela v vednost.

Če bi pa davčna oblast to odklonila, potem naj podjetnik vložil zoper to pritožbo na finančno direkcijo. Če bi tudi finančna direkcija to pritožbo odklonila, potem treba vložiti tožbo na Upravno sodišče v Celju, ki bo zopet razsodilo v prid delavstva.

Ob enem, seve, treba vse to sporočiti svoji strokovni organizaciji in Strokovni komisiji in to, da se javno vprašati javnost in strokovno javnost, ali veljajo razredne borbe v kraljevini.

Ko bo podjetnik imel tudi v tej zadevi za svoj obrat razsodbo Upravnega sodišča in potrditev Državnega sveta, bo brez skrbi odklonil odtegotvanje tega davka.

To, seve, se priporoča le v slučaju, če bi finančna direkcija v Ljubljani sama ne preklicala pobiranje 1% izrednega davka.

Ostane pa še vedno odprto vprašanje vrnitve že vplačanega davka.

Priporočamo, da se tu porazgovori s svojo organizacijo in da potem to organizacija potrebno ukrene. Organizacija bo potem povzela mere, da se ta, nezakonito pobrani zneski, izterja.

Finančno ministrstvo pa naj z ozirom na sklep in razsodbo Državnega sveta

1. odredi, da se ustavi pobiranje 1% izrednega davka od delavcev;

2. odredi vrnitev od delavcev odtegnjenih zneskov, ali pa vplačane zneske zaračuna a conto uslužbenskega davka, katerega za tisto dobo od delavca ne terjajo.

Vse to je zopet dokaz, da če bi ne bilo strokovnih organizacij, bi ta izsiljeni razredni boj bil bojevan brez uspeha.

Zato, kdor še ni, v organizacijo!

Volitve delavskih zaupnikov

Volitve delavskih zaupnikov so važno delo našega delavskega gibanja.

Vsako leto so v mesecu januarju volitve delavskih ali kakor pravijo, obratnih zaupnikov. Te volitve se vrše na podlagi § 111. zakona o zaščiti delavcev. V letošnjem delavskem koledarju Strokovne komisije je na strani 135 kratko, a jasno povedano, kdo so delavski zaupniki in kakšne pravice imajo.

Delavski zaupniki se volijo v obratih, industrijah, trgovinah in rudniških podjetjih ne glede, ali so to javna, to so državna, občinska ali privatna podjetja. Vsem delavcem in delavkam, pa naj so organizirani ali neorganizirani, jim je dano na svobodno voljo in omogočeno, da v podjetju, v katerem so zaposleni, so zaposleni, izvolijo delavske zaupnike kakor predpisuje to zakon preje imenovani.

Naše strokovne organizacije bodo, razumljivo, v tem pravcu posvetile svojo aktivnost, da bodo povsod, v prvi vrsti pa v vseh delavnicah, tovarnah, obratih etc., kjer obstojajo organizacije Strokovne komisije za Slovenijo, t. j. organizacije URSSJ, izvoljeni delavski zaupniki(ce) iz vrst naših strokovnih organizacij.

Tam pa, kjer še ni naših svobodnih strokovnih organizacij, to je, tam, kjer še delavstvo ni spoznalo kam spada in

kdo je, treba skrbeti in poskušati izvoliti takšne delavske zaupnike, ki bodo potem kader bodoči strokovni organizaciji.

Na delu so moči — ki delajo, da bi bili izvoljeni potuhnjenci, katerim je lasten, trenoten zaslužek ljubši od interesa vseh sotrpinov, in ki se dajo, kakor Judež, podkupiti za interese kapitalizma. To treba vedeti preprečiti.

Dolžnost vseh članov našega delavskega gibanja je, da vse store, da se ta velika socialna pridobitev, ki je zapadenjena v ustanovi delavskih zaupnikov čim bolje uveljavi in da se nikjer in z ničem ne izkorišča. Delavski razred se

mora s polno pravico in odločnostjo poslužiti pravice in koristi, ki mu jih nudi delavska zaščitna zakonodaja. Kajti za te pravice in koristi so se že borili, samo in edino le delavci in delavski pokret.

Povsod tam, kjer ni organizacije, moramo dati inicijativo, da se izvolijo delavski zaupniki in kakor že rečeno, skrbeti, da bodo izvoljeni simpatizerji delavskega gibanja.

Te volitve delavskih zaupnikov pa treba tudi izkoristiti organizirano in agitacijsko ter krepiti naše organizacije, da bodo povsod 100%. A tam kjer jih še ni, da se ustanove.

—uk.

Referat

o stanju pokojninske blagajne bratovske skladnice za Dravsko banovino do dne 30. septembra 1934, podan od Zveze rudarjev Jugoslavije in Strokovne komisije na anketi županske zveze v Ljubljani, dne 7. decembra 1934.

Pokojninska blagajna rudarskega in plavžarskega delavstva je imela ob pričetku svetovne vojne 12 milijonov zlatih kron. To bi značilo pri nespremenjenem stanju z obrestmi vred že lepo premoženje.

V času svetovne vojne, povzročeni padec članstva, vojno posojilo, inflacija, in končno še zamenjava 4 kron za 1 dinar pri enaki plačilni vrednosti, je pa to premoženje popolnoma upropastilo. Tako, da je znašalo čisto premoženje pokojninske blagajne koncem leta 1924 komaj Din 4.081.045.

V letu 1925 je stopil s 1. januarjem novi pravilnik v veljavo, kateri je sicer predvideval primerne pokojnine, a ni pa nudil nobenega jamstva za te pokojnine. Prispevek je bil določen na 5% zavarovane kategorijske mezde, a pokojnina na 80% po 30 letni službi in 55 let starosti. Kako velika razlika je bila med dejanskim premoženjem pokojninske blagajne in potrebo kapitalnega kritja nadej zavarovancev, je bilo razvidno iz izjave zavarovalnega tehnika dr. Matjašiča v Zagrebu, ki je preračunal, da bi bilo za to potrebno 326 milijonov Din, a blagajna je imela koncem leta 1925 samo Din 10.526.533.

Ta pravilnik je imel tudi to hibo, da so se po čl. 48, 49, lahko izgubile vse pridobljene pravice.

Ob začetku leta 1925 je bilo pri pokojninski blagajni 16.721 zavarovanih članov, z 3.748 staroupokojenci.

Ker je deloma že v letu 1925 in v glavnem v letu 1926 izvedla racionalizacija v rudarski industriji, kar je imelo za posledico odpusta 3.200 rudarjev, je naravno, da so vsi starejši odpušteni rudarji iskali svojo rešitev v upokojitvi. Na drugi strani so pa v gotovih slučajih rudarski podjetniki sami predlagali starejše delavce v pokoj, z namenom, da jih nadomestijo z mlajšimi delovnimi silami. Vse to je povzročilo v tem in v vseh naslednjih letih, silen

padec zavarovanih članov in nasprotno silen dvig števila novoupokojencev, kar dokazuje dejstvo, da je bilo koncem leta 1933 zavarovanih samo 9.746 članov, kateri so imeli za vzdrževati (in še to s primanjkljajem 1.113.000 Din) 3.414 (2.252) novoupokojencev z udovami in sirotami in 2.167 (893) staroupokojencev z vdovami in sirotami. To stanje se je pa v letu 1934 do 30. septembra poslabšalo v toliko, da je znašalo število novoupokojencev, vdov in sirot 3.565 in 2.089 staroupokojencev, vdov in sirot, z 1.013.240. — Din primanjkljajem.

Dosedanji sanacijski ukrepi:

Takoj po proučitvi novega pravilnika o bratovskih skladnicah je bilo razvidno, da nima finančne podlage za kritje nadej. Tozadevno je delavska delegacija že na prvi skupščini leta 1925 zahtevala, da naj država vrne bratovskim skladnicam njih premoženje v valorizirani valuti nazaj. To bi bilo znašalo po takratnem valutarnem razmerju okrog 127 milijonov Din.

Ker se to ni zgodilo, se je že v letu 1925 odpravila starostna meja 55 let in uvedla možnost upokojitve le na podlagi dvetretjinske delanezmožnosti, neglede na starost.

Ker tudi to ni zadoščalo za uravnoteženje izdatkov z dohodki, se je v letu 1927 povišal prispevek od 5 na 7% in delovna doba se je zvišala od 30 na 40 let.

V letu 1931 se je pri posameznih najbolj pasivnih krajevnih bratovskih skladnicah povišal prispevek od 7 na 12%.

V letu 1932 se je uvedel 12% ni prispevek na vse krajevne skladnice.

V letu 1933 aprila meseca je stopil v veljavo novi pravilnik. S tem pravilnikom se je najbolj zmanjšalo zavarovano kategorijsko mezdo od Din 40 na 34 za II. kategorijo. (Kopači in topilničarji). Uvedla se je 75% (prej 80%)

najvišja pokojnina od zavarovane kategorijske mezde pri 35 letih zavarovanja. Poleg tega se je uvedla 10 letna karenčna doba napram prejšnji 5 letni. Edino kar je v tem pravilniku v dobro delavstva, je bilo to, da se je v njem omogočilo čuvanje že pridobljenih pravic in tudi obnovitev že izgubljenih. Vendar bo ta pridobitev stanje blagajne še obtežila. V tem letu so se tudi prispevki povišali od prejšnjih 12 na najvišjo dopustno mejo 14%.

Kako malo so vplivali vsi ti sanacijski ukrepi na finančno stanje pokojninske blagajne, je najbolj razvidno iz sledeče primerjave:

V letu 1925 je znašal obojestranski prispevek (delavca in podjetnika) Din 463. — na zavarovanega člana, v letu 1933 pa že Din 1.150. —. Izdatki so pa v tem letu znašali Din 1.418. — na zavarovanega člana. To stanje se bo pa v letu 1934 še poslabšalo, kar je razvidno iz tega, da ima pokojninska blagajna že v prvih 9 mesecih 1.013.210 Din primanjkljaja.

Prispevek 14% od sedanjih zavarovane kategorijske mezde II. kategorije znaša Din 59 ali obojestransko Din 118 mesečno.

Cisto premoženje pokojninske blagajne je znašalo dne 30. sept. 1934 Din 14.242.678.

Iz vsega tega je razvidno, da je kljub temu, da so se od strani zavarovancev in podjetnikov na eni strani in na drugi strani pa zopet od strani upokojencev doprinele maksimalne žrtve za uravnoteženje pokojninske blagajne, od daleč niso zadostovale in je pasiva od leta do leta večja. S te strani je vsaka sanacija nemogoča.

Kaj sedaj storiti?

Rekli smo že, da je tako upravni odbor Glavne bratovske skladnice, strokovne organizacije in Delavska zbornica vedno opozarjala merodajne kroge na katastrofalni položaj rudarskega in plavžarskega pokojninskega zavarovanja. Predlagali so kakor že omenjeno, povračilo valoriziranega imetja, ker v tem niso uspeli, so predlagali dotacije iz letnega državnega in banovinskega proračuna. Banovina je sicer vnesla v proračune zadnjih let gotove zneske, a izplačala jih ni potem.

Ko se tudi v tem ni uspelo, se je predlagalo obdavčitev premogovne produkcije na 1 tono Din 5. — za celo državo, kakor je to že izvedeno v dravski banovini za pokrajinski pokojninski sklad rudarjev in ustanovitev osrednjega fonda za sanacijo pokojninskih blagajn bratovskih skladnic v Beogradu. Ko se tudi to ni izvedlo, je izdelal glavni odbor bratovske skladnice v Ljubljani načrt zakona, po katerem bi naj se obdavčila rudarska in topolničarska industrija v državi po gotovem ključu (glej prilogo).

Ta predlog je bil sprejet na glavni skupščini bratovske skladnice v Ljubljani dne 9. junija 1934 in poslan s primerno utemeljitvijo predsedniku Kr. vlade, ministru za rude in šume, ministru za socialno politiko, vsem poslanem, vsem senatorjem in gosp. banu Dravske banovine.

Sedaj je na teh gospodih, ki nosijo soodgovornost za usodo deset in deset tisočev in prid države in skupnosti, da zastavijo ves svoj vpliv, da predloženi predlogi, sprejeti na skupščini dne 9. junija m. l. soglasno, v čimkrajšem času uzakonijo in s tem reši pokojninsko zavarovanje rudarskega in plavžarskega delavstva propada.

STROKOVNI VESTNIK

KOVINARJI

PREKLIC.

Podpisani Janez Vidic, tov. predelavec, Koroška Bela, obžalujem in preključim vse nečastne trditve in žalitve o g. Mohoriču, ki sem jih izrekel dne 16. decembra 1934 na Jesenicah med tam zbranimi vojnimi obvezniki, ter se mu zahvaljujem, da je odstopil od sodnega preganjanja.

Jesenice, dne 24. decembra 1934.

Vidic Janez.

SPLOŠNA DEL.STROKOVNA ZVEZA JUGOSLAVIJE

Ptuj

Kakor vsako leto, je tudi letošnja sezona prinesla nekaj življenja ptuškemu proletariatu. Imamo mamreč predavanja, katera so v teh zimskih večerih blagodejna šola, posebno za tiste, ki so zopet v tem najslabšem času brezposelni. Imeli smo v tej sezoni že precej predavanj, ki so bila dobro obiskana in tudi zelo poučljiva. Od vseh teh predavanj je pa bilo najbolj obiskano predavanje o socialni zakonodaji.

Predavanje o socialnih zakonih, v katerih se pojasnjuje delavcem, kaj jim vse nudi zakon, če ga vedo izvajati, je pač zato najbolj privlačno, ker so pač delavci, ki niso strokovno organizirani ali pa šele kratko dobo in jim je znan razredni boj le z besedo, še vedno pričakujejo, da jim bo nekdo drug, ne oni sami skupaj trdno organizirani, priboril pravice. In sedaj se zanašajo na zakon, da ga bo sodnik izrekel v njih korist. Delavci pa, ki so stari borci v organizacijah, pa vedo, da je prava in uspešna borba le v vrstah dobre, disciplinirane strokovne organizacije. In če je taka organizacija res močna in solidarna, če je vsak delavec član, tedaj se pa izvršuje ne samo zakon, nego tudi volja organizacije brez sodnika na sodišču.

Vendar, ker sedaj ni drugega in je borba s socialnimi zakoni menda lažja, so taka predavanja dobro obiskana. In to predavanje je bilo ravno dobro vpeljeno za ta čas tukaj v Ptuj, ker se večina delavstva nahaja v najhušji bedi — brezposelnosti in pa v času, ko se pripravljamo za volitve obratnih zaupnikov. Delavci, delavke, sedaj odprimo oči in pogledimo nazaj v preteklo leto. Premislimo dobro, kaj se je za nas

Janez Samojlov:

List iz knjige delavskih bojev

(Ob 70-letnici M. Čobala.)

kakor stopajo v življenje nešteti, prepuščajoči se ohupno valovom vsakdanjosti in volji zakonov Zlatega teleta, temveč začuden, odporen, s stisnjenimi pestmi in kljubujoči, zavedajoči se, da je človek in da se treba volji Zlatega teleta zoperstaviti, če bo hotel dostojno živeti.

Čital sem strani te knjige. Ne morem zapisati vseh zgodb, kajti preveč jih je. Vendar nekatere zapisem. Ne, čital vam jih bom. Čujte, naj pripoveduje knjiga sama.

»10 let sem bil star, pa sem moral hoditi delat v tovarno. Obupni časi so bili za tiste, ki so lahko jedli črni kruh le, če so imeli delo in če so delali od zgodnjega jutra do pozne noči. Zaslužil sem 25 krajcarjev na dan. Ni bilo za živeti, ne za umreti. In s temi 25 krajcarji smo morali doma živeti. Zjutraj ob 6. uri sem šel v tovarno. Ves dan sem moral stati na nogah in kot 10 leten fantek sem bil zvečer tako izmučen, noče so me tako bolele, da mi ni niti večerja, krompir v oblicah, dišala. In poleg tega smo bili pobožni. Vsako nedeljo sem moral iti dvakrat v cerkev. In tam sem slišal in sam molil: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh...« Nikdo ne ve, kakšno hrepenenje se vzbudi v lačnem želodcu, ko slišiš in sam šepetaš, ne, glasno govoriš, takorekoč jokajoče-proseče prosiš: »Daj nam kruh...«, a obenem že tudi veš, da tega kruha ne boš dobil, da boš moral ostati lačen ali si sam kakorkoli poiskati ta kruh. Ko sem šel iz cerkve, se me je lotevalo vprašanje: »Kaj je prav za prav to, da tako molimo? Vsi, kar nas je. A nekateri iz nas mnogih imajo potem res kruh. Zakaj ga nimamo vsi?«

Vprašal sem mater. Mati me je pogledala, težko ji je bilo, čutil sem v njenem pogledu in rekla:

»Ne izprašuj. Ne razumeš tega, otrok.« Nekaj časa res nisem razumel. Pa sem začel razumevati. In ko sem razumel, sem rekel materi:

»V svet pojdem.«

»Kam?«

»Kamorkoli. Videti hočem, če je povsod zaslužek samo 25 krajcarjev in če je tisti vsakdanji kruh povsod tenak in pičel.«

Molčala je, ker jo je bolelo, kakor zna molčati v bolečinah le kmečka mati.

Jaz pa sem šel.

Takrat je v naših krajih bilo delavsko gibanje, zavednost, da je delavec tudi človek, nepoznano. Z besedo s prižnic se mu

je pripovedovalo, da je vse v volji božji in tudi izkoriščanje delovne moči človeka in vdano, potrpežljivo je trpel. Človek je gural od jutra do večera, gladoval, trpel in hodil iskati tolažbe v cerkve. Postaviti se temu v bran, je pomenilo grešiti zoper voljo božjo, socialnih zakonov, ki bi vsaj nekoliko ščitili, ni bilo. Samo eden iz naglavnih grehov je bil v katekizmu, ki je govoril: »Delavcem in najemnikom zaslužek jemati ali jim ga pritrjavati, je vnebovpijoči greh.« Ali ta greh je sicer vpil v katekizmu, iz ust človeka pa ni prišel krik in zato ga nebo ni slišalo. Le malo nas je bilo, ki smo upali zakričati in nastopiti zoper to strašno, brezmejno moč Zlatega teleta. Da so nas zapirali, da so nas po odgonu odpravljali v domovinske občine, nismo porajali. Ušel sem jim, če pa se ni dalo, a sem bil oddan v občino, sem od tam ušel zopet v svet, na delo. Nisem iskal samo kruha, ampak povsod, kjer sem bil, sem klical sodelavce na mejdan proti kapitalizmu. In povsod, kjer sem bil, je po 14 dneh že vznikla strokovna organizacija ali sploh delavsko društvo s ciljem, upreti se brezmejnemu izkoriščanju Zlatega teleta.

Ko sem bil zaprt, ali so me preganjali, me niso zločili, ali kakor so si domišljevali, da me bodo poboljšali. Ne. Razjezili so me do skrajnosti. Nisem bil takrat tako popustljiv, kakor sedaj, ko mi je sedemdeset let, temveč uporen, pa naj bi se zgodilo kar bi hotelo. Pravico, da sem človek, sem hotel uveljaviti. Majbna družba, ki smo bili, smo pisali letake, sami jih razmnoževali in jih delili med delavstvo. Govorili smo mu, da naj se organizira, da naj brani samega sebe, da ne bo vedno gladoval. Sklicevali smo shode. Prepovedali so nam jih, mi smo pa jih vseeno imeli.

V Leobnu sem staval z drugimi rudarji 13. julija 1889. Delal sem namreč tam kot rudar. Zjutraj, ko bi bilo trebalo iti v rov in so nas v čakalnici klicali, če smo vsi in da gremo v jama, se ni nikdo oglašil. A bili smo vsi tam. Nikdo si pa ni upal povedati,

da ne gremo v rov, da stavkamo. Dva rudarja sta pa med tem z deskami zabila vhod v rov. Izvolili smo že prej tri zaupnike, med njimi tudi mene.

Ko je zaklical moje ime in sem samo nekaj zamrmral, da ne grem, me je pogledal in potem vse druge in vprašal začudeno:

»Kaj ne mislite v rove?«

»Ne,« smo odgovorili vsi kakor eden.

»Če nam primaknete k mezd, pa gremo.« Tisti, ki je klical, je samo pljunil na tla in odšel. Mi pa, ki smo bili izvoljeni kot zaupniki za stavko, smo pozvali vse rudarje in vsi smo šli k drugim rudnikom — trije so bili v tistem kraju — in vsi trije rudniki so zastavkali z nami. Da, takrat je solidarnost, četudi nismo bili še tako dobro organizirani, mnogo pomenila.

Tri dni je trajala stavka. Potem so nas pa začeli loviti z žandarji. Večina rudarjev je zbežala v hribovje. Če so katerega vlovili, vseeno ga niso mogli spraviti v rov. Da, solidarnost se ni kršila.

Pri tej priliki, ko so ujeli tudi mene in me pripeljali pred pisarno, me »sihtenmajster« vpraša:

»Čobal, ali boš šel popoldan delat?«

Pa sem rekel:

»Te sramote pa ne bom delal.«

Drugo jutro so me poklicali v pisarno. Bil je tisto komisar politične oblasti in dva žandarja ter gospodar rudnika.

Zopet so me vprašali:

»Čobal, greš delat?«

»Ne,« sem bil kratak.

Žandarja pa sta rekla:

No, potem pa boste šli z nama. —

Zaprli so me v takozvani »cajghaus«.

Tam sem našel še dva druga rudarja.

»Kaj pa vidva tukaj delata,« sem vprašal.

»Ne veva,« sta rekla. »Ali po kaj si prišel ti?«

»Hm, saj vidite. Zaprli so me.«

To je bilo zjutraj. Ob 11. uri dopoldne pa so žandarji odprli vrata »cajghausa«. Ko smo stopili na cesto, nas je bilo 18. Vse te

storilo dobrega in kaj slabega in kaj smo mi sami za vse skupaj storili. Če pomislimo, imamo za seboj skromne organizacije, nismo še vsi organizirani, a mnogo gojijo, posebno delavstvo Petovlje je moralo pretrpeti. Stalo je sicer celo leto v neprestanem boju za svoje pravice in tudi delavstvo drugih manjših obratov je pomagalo in se borilo. Dosegli smo sicer uspehe, a če bi bili vsi kompaktni, kakor so kapitalisti, bi dosegli vse. Pokažimo sedaj pri teh volitvah obratnih zaupnikov, da je naša želja in tudi dolžnost, da bomo odločno, kompaktno in glasno zahtevali, da se nam dajo pravice, ki jih določa zakon.

Proč z mlajšostjo, čakanjem na odrešenika z nesolidarnostjo. Bodimo vsi člani »Splošne delavske strokovne zveze« in zakon se bo izvrševal.

Rdeča tudenjava v Ptuj naj stoji trdno, da se bodo znušile trdnjave naših nasprotnikov. V slogi in organiziranosti je moč. In kolikor moči, toliko pravice!

Litija

V četrtek, dne 24. t. m. se bodo vršile volitve obratnih zaupnikov naše predilnice. Naša organizacija ima že postavljeno svojo kandidatno listo in so na njej samo organizirani delavci s sodr. Podlupnikom na čelu. Dolžnost nas organiziranih delavcev je, da se volitev vsi udeležimo in zainteresiramo tudi vsa ostala delavstva. Kakor čujemo, bodo vložene tri kandidatne liste. Izbira, za katero bodo delavci glasovali, ne bo težka. Zavedati pa se moramo, da bodo sedaj pred volitvami prišli na dan z različnimi obljubami in lažmi, mogoče tudi s pritiskom, z različnimi grožnjami dopusti t. t. d. Dolžnost nas pa bo, da delavcem dokažemo, da edino naša lista bo lahko neustrašeno zastopala interese delavcev, ker so na njej močnejši, ki so to že velikokrat pokazali. Volitve so strogo tajne ter ne bo nikdo vedel kogar bo kdo volil. Varali pa bi se, da če pri teh volitvah zmagamo, da bi se zanašali samo na zaupnike. Ne! Zaupniki brez močne razredno zavestne strokovne organizacije so samo slamanati možje in ne morejo uspešno braniti pravice delavstva. Ako pa imajo zaupniki zadaj močno organizacijo, pa lahko uspešno in neustrašeno branijo pravice delavstva. Zato naj bo naša dolžnost, da podvojimo našo strokovno organizacijo, potem pa se bodo naši zaupniki lahko uspešno borili proti krivicam, ki jih je v naši tovarni več kot preveč.

Torej 24. t. m. vsi na volišče in tam volimo listo »Splošne delavske strokovne zveze Jugoslavije«, RUDECO PUSTIMO CELO, ostale glasovnice pa raztrgamo, nakar damo vse nazaj v kuvert, katero potem izročimo predsedniku volilnega odbora.

V boj za zmago rdeče liste!

LESNI DELAVCI

CELJE.

Dne 23. decembra 1934 se je vršil občni zbor naše podružnice, ki je bil zelo dobro obiskan. V podružnici je skoro samo novo članstvo, le par veterancev je od preje, to je sama mladina, ki jo življenje in pa obupne razmere silijo v organizacijo. Nekoč je bilo lesno delavstvo avantgarda sindikalnega pokreta v naših krajih. Današnja gospodarska kriza je pa najbolj občutno prizadela lesno industrijo ter s tem tudi delavstvo. Plače so tako mizerne, da ima cestni pometač boljše kot pa kvalificiran mizarški pomočnik, ki ima težko odgovornost, da zadovolji mojstra in konzumenta s preciznim izdelkom. Občni zbor je vodil s. Vodopivec Jaka, orisal je stanje lesnega delavstva v Celju, apeliral je na navzoče, da le potem močne strokovne organizacije se more položaj izboljšati. Blagajniško in tajniško poročilo je podal s. Rebov, ki je novemu članstvu predložil finančno stanje. Nato je poročal centralni tajnik s. Bricej

iz Ljubljane, ki je orisal položaj lesnega delavstva. Poročal je, da se je vršila 14. in 15. decembra v Sarajevu konferenca vseh savezov v državi radi skupnosti. Sklep je bil, da se vsi združijo v Unijo drveljskih radnikov Jugoslavije. Začasni sedež je Sarajevo. Prihodnji kongres teh savezov pa bo odločil nadaljnji sedež. Nato je prečital pravila, katera so bila enoglasno sprejeta ter so jih sodruzi podpisali, da so se odpotala na pristojna mesta v potrditev. Nato se je izvolil podružnični odbor, ki si je nadel nalogo, da vse lesno delavstvo privede v organizacijo. Izvoljeni so bili sledeči sodr.: presedeknik Čokl Henrik, nadarje Ribič Anton, Podpečan Jože, Rebov Karl, Cafuta Andrej, Luter Stefan, Cokan Vinko, Tomšič Anton, Cokan Ivan, Eigner Franc, Lončar Jože, Veber Maks, Mavc Franc. Občni zbor je bil manifestacija za strokovno organizacijo lesnega delavstva v Celju, nakar je s. Vodopivec s pozivom na delo zaključil lepo zborovanje.

BRIVCI

ZDRUŽENJE BRIVCEV, FRIZERJEV IN LASLJARJEV V LJUBLJANI obvešča svoje člane, da je kr. banska uprava v toliko uveljavila novo naredbo o odpiranju in zapiranju obratovalnic glede brivske in frizerske stroke, da morajo biti brivnice v okolici mesta Ljubljane ob nedeljah ves dan zaprte. Glede praznikov in glede dnevnega odpiranja in zapiranja lokalov pa velja do nadaljnjega še stara naredba, na kar združenje svoje članstvo posebno opozarja. O uveljavljanju nove naredbe zaradi odpiranja in zapiranja bo članstvo pravočasno obveščeno.

OBLAČILNI DELAVCI

Občni zbor centrale.

V nedeljo, dne 16. decembra m. l., ob 2. uri pop., se je vršil občni zbor Osrednjega društva oblačilnih delavcev v Ljubljani. Iz poročil je razvidno, da se je pretelo leto zopet razširila podružnica v Celju. Zvišalo se je tudi število članov. Blagajnik je poročal, da je število plačanih prispevkov precej padlo, na drugi strani se je pa število znakov za brezposelnost podvojilo. Iz tega se pač sklepa, da oblačilne delavce tare še vedno večja brezposelnost. Poročila so bila sprejeta na znanje ter je bila odboru podana odveza. Po podatkih delegatov podružnic je razvidno, da se ima članstvo po vseh krajih boriti z enakimi težavami za svojo eksistenco. Nadalje z nezavednostjo krojaških pomočnikov, ki se ne zavedajo, da brezposelnostjo itd. Izvolil se je stari odbor z malimi izpremembami. Pri točki »razno« se je sital sklep enega bivših obč. zborov glede neplačevanja starih članov. Bednostni fond, katerega plačujejo naši člani, se ne uporablja v namene, za katere je bil upostavljen. Občni zbor zahteva, da se bednostni fond razdeli po krajih, katerih je bil plačan. Posebno pa v industrijskih krajih, drugače naj se ukine. Plačevanje 1%nega uslužbenškega davka, po razsodbi Up. sodišča v Celju in potrditvi sodbe Državnega sodišča, delavstvo ni dolžno plačevati, zato naj zaupniki organizacije po delavnicah zahtevajo, da jim delodajalec tega ne odteguje več. Začetkom decembra je bila na ljubljanskem magistratu anketa o zopetni vpleti prispevka za pomožno akcijo, v katerega naj bi plačeval vsak delavec 50 para tedensko. Ker pri zadnji tožadveni akciji niso ljubljanski krojaški pomočniki prejeli prav nobene podpore, letos teh prispevkov ne bodo plačevali. Ureditev dajanja brez-

poselnih znakov je občni zbor prepustil v rešitev odboru.

Ob 6. uri je predsednik zaključil dobro obiskan občni zbor.

MONOPOLCI

12. januarja 1935 ob pol 11. uri dopoldne se vrše volitve delavskih zaupnikov v Tobačni tovarni.

Ker si boste delavci izbrali za celo leto svoje zaupnike, kateri vas bodo zastopali v mnogih perecih vprašanih pri volitvah tovarne, je želeli, da si izberete ljudi, katerim boste popolnoma zaupali.

Savez monopolskih delavcev ima prvo listo in rudeče glasovnice. Voli se zanj na ta način: rudečo glasovnico daste v kuvert, ostali vržete proč!

Obljub ne dajemo nobenih — če ni držala obljuba ... da bomo dobili v 20 dneh (t. j. do 20. novembra 1934) vse tri izboljšane »Pravilnike« na vlogi in da se jih bo v najkrajšem času uveljavilo, potem tudi odbor noče imeti sam sebe za norca z obljubami, ker smo ravno tako delavci istega podjetja.

Zakaj se še ni izboljšal položaj monopolnega delavstva?

Zavedajmo se, da dokler se skoro dvem tretjinam delavcev tako dobro godi, da se ne brigajo niti za organizirano moč, niti za svoj boljši položaj ter bodo samo zahrbtno kritizirali, toliko časa nam »Pravilnik« ni mogel pomagati.

Zato vsi v boj! Organizirajmo se in z organizirano močjo na dan — pri volitvah oddajmo pa nedeže glasovnice, da bomo dokazali, da vsi zahtevamo svoje pravice.

Sodruzi(ice)! Kdor želi letos nabaviti in naročiti pri organizaciji la. trboveljski premog kockovec za jesen — naj se zgleda pri ss. Frece Francu ali Buču Tinetu.

Ker je bilo lansko jesen mnenje mnogih, da bi se začelo s predplačili po obrokih, se je sklenilo, da se letos lahko na oči premog že takoj sedaj, potem pa od 1. februarja 1935 dalje vplačuje po Din 40.— mesečno. Po devetih obrokih se dostavi premog na dom. Cena premoaga bo okroglo Din 360.— s stroški vred in preskrbljeni boste za zimo s karstvom! Poslužite se prilike!

IV. prispevek »Prostovoljnega dinarja« je bil izplačan sodr. Pogčar Mariji v znesku Din 224.—, ker je imela vse pogoje izpolnjene. Ista se zahvaljuje vsem sodrugom in sodruzičam.

Nadaljnje prispevke se bode pobiralo dne 4. februarja in 2. marca 1935 na kar se opozarja članice in zaupnike.

»Nihče ne ve ne ure ne dneva...«, ker je »Prostovoljni dinar« naj ga da oni, kdor ga da prostovoljno — ne pa z godrnjanjem! Raje ničesar! — Odbor podr. Ljubljana.

Zahvaljujem se tem potom g. šefu, gg. inženjerem ter vsem sodrugom tehniškega oddeljenja tobačne tovarne, za proslavo 40letnega mojega službovanja v tovarni ter za darilo, katerega se mi je poklonilo v spomin! Družnost! — Baggia Anton, strojni ključavničar.

Kultura

Koncert chikaškega mešanega zbora »Sava« Chicago, dne 10. dec. 1934.

V Chicagu imamo delavski mešani pevski zbor »Sava«, ki je odsek kluba št. 1 Jugoslovenske socialistične zveze. 25. novembra 1934 je ta zbor imel svoj koncert. Udeležba je bila ena izmed največjih, kar jih je bilo v zadnjih letih. Zato je bil materien uspeh velik, a tudi moralni uspeh je bil odličan. »Savini« koncerti namreč že nekaj let sem nadkriljujejo drug drugega.

I. (XXVIII.) delavski prosvetni večer »Svobode« in »Zarje«

V soboto, dne 12. januarja 1935 se bo vršil v dvorani Delavske zbornice v Ljubljani ob 20. uri I. otvoritveni delavski prosvetni večer »Svobode« in »Zarje«. Prvi v tej sezoni, 28., odkar se vrše prosvetni večeri. Spored je lep in bogat in se vstopnice že sedaj prodajo v Strokovni komisiji. Nastopilo bo delavsko pevsko društvo »Solidarnost« iz Kamnika. Igrala bo godba »Zarja« in sicer godba na pihala in orkester. Pisatelj Angelo Cerkvenik bo predaval o zanimivi temi. Delavski oder bo dal lep govorni zbor Iv. Vukova »Tam na voglu...« Vmes bodo deklamacije, solospeli in solo z violino.

Na svidenje v soboto, dne 12. t. m. ob 20. uri.

Zadnji koncert 25. novembra 1934 pa je bil naravnost na zavirljivi umetniški višini.

Program koncerta je vseboval 11 točk v dveh delih. Sedem teh so bile pesmi mešanega zbora, solospeli, duet, kvartet. Na koncu pa še spevoigra s petimi solisti in solistkami ter zborom. Vsi sodelujoči so člani pevskega društva »Sava«.

Na koncertu je nastopil tudi mladinski odsek pevskega zbora »Sava«. Skupina fantov in deklic — tudi moja hena je pevka pri mladinskem zboru — je odpele troje pesmi. Dve slovenski in eno angleško. Najboljša in lepa je bila pesem »Mi smo mlada garda«. Otroci so pri tej pesmi naravnost živeli, bili so zares mlada garda socialistov in mi matere smo jih gledale vse srečne.

Mešani zbor je krasno zapel »Vzbuđenje duhov«, katero sem tolikokrat slišala pri Vas, ko sem bila v stari domovini. In ne hote mi je bilo, da smo mi socialisti, kjerkoli smo, eno. Noviteta »Sava« je bila pa pesem »Vrbsko jezero«. To je nekaka majhna opereta in pevci so želi obilo priznanja. S solospelom je prvič nastopil s. Tone Medved. Duete sta pa pela Lous Zele in Vinko Žagar, kvartet pa Zele, Žagar, Medved in Garden. Vsi so želi burno odobravanje.

Sledila je spevoigra »Srce in denar«, ki je prav dobro uspela in občinstvu zelo ugajala.

Tak je bil naš koncert. Pevovodja zbora »Sava« je Jakob Muha.

Po koncertu pa smo, kakor pač to mora biti, da je življenje bolj raznoliko, plesali. Družnost. Christina Turpin.

Ali se niste razveselili, kadar je skozi mračno zimsko meglo pogledalo sonce v Vaš dom? Glejte, prav tako se bo razveselila Vaša žena, če bo prišel k njej najboljši prijatelj družinski mesečnik »Žena in dom«. Storitve ji največje veselje, daje ji nekaj, kar jo bo vse leto, vsak mesec spominjalo na Vas in Vašo skrbnost. Zdar imate najlepšo priliko. Naročite ji »Ženo in dom«. Prva številka novega letnika je izšla že te dni. Vsakdo jo bo lahko bral ob prijetnih prazničnih večerih. Po svoji razgibani vsebini je tako zanimiva, da boste tudi Vi sami našli v njej zabavo za nekaj ur. Poleg okusnih vzorcev oblek, plaščev, perila in ročnih del v listu samem in na božati krojini polni prinaša vse najvažnejše rubrike, ki jih mora imeti dober ženski list: »Ženo v svet«, »Vzgojo«, »Nove poklice«, »Zdravje«, »Le-potičje«, »Gospodarstvo in kuho«, »Rastline

rudarje so polovili in pozaprl, kjer je le bil kakšen prazen prostor.

»Sedaj pa naprej,« so rekli žandarji. In peljali so nas pred vrata pisarne. Tam nas je sprejela cela stotinja brambovcv (Landwehr). Odvedli so nas v Leoben in zaprl v šolo. Tja so pripeljavali tudi druge rudarje iz drugih rudnikov, da se nas je vseh nabralo kakšnih 100. Pa si ne smete misliti, da smo bili potlačeni. Bili smo kakor gadje in je vsak žandar le od daleč kaj ukazoval in stal.

Popoldan so nas pa odvedli na južni kolodvor in nas porazdelili na tri skupine. Eno v smer proti Dunaju, drugo proti Solnogradu in tretjo proti Gradcu. Tako smo se peljali. To je bil odgon. Do Celja sem imel še dva tovarisa. Tam so me pa kar tako na lepem vzeli iz vagona, da me odvedejo v Savinjsko dolino, v pristojno občino.

Takrat se po Savinjski dolini ni bilo železnice. Zato so me gnali po odgonu peš. Odgonska spremna oblast je bil stari možiček, dobrodušen vsakdanjš, ki bi rad vedel, zakaj so me prav za prav prignali.

»Stavkali smo,« sem rekel, »pa so nas kar z žandarji.«

»Stavkali?« je ponovil. »Kakšno je pa to delo?«

Kje pa bo vedel tak starček s kmetov, kaj je stavka. Pa sem mu rekel:

»Stavka, to je tako delo, da mi kot rudarji — jaz sem rudar — nismo hoteli več kopati premoaga za tiste bore kraljarje, temveč smo rekli, da bomo kopali, če določijo nekaj več k plači.«

»Pa niso hoteli?«

»Kakor vidite, očka, niso hoteli. Polovili so nas puntarje z žandarji in zdaj sem tu.«

Starček je zmal z glavo in rekel:

»To se pravi, da niste hoteli delati.«

»Tako nekako je to razumeti, da. Namreč, za tiste kraljarje nismo hoteli.«

»Pa to je punt.«

»To še ni punt, očka. To je samo zahteva, da da od tistega velikega dobička, ki

ga ima lastnik premoagokopov nekaj več kakor v resnici potrebuje, tistim, ki kopljejo.«

»To je pa prav,« je rekel moj spremeljevalec. »Samo če bi kmečki težak tako rekel kmetu, ki tudi sakramensko malo plača, kaj bi pa potem bilo?«

»Kaj bi bilo? Kmet bi morda za drobtinico manje imel v žepu, pač pa bi težkaj lažje živeli.«

Starček je kimal, premišljal in sam ni vedel, kako bi to spravljal v red z božjo zapovedjo, da je smerten greh puntati se zoper predpostavljene, pa če tudi samo radi plače.

Prišla sva v prvo vas od Celja in tam sem se starčku izmuznil in mu ušel. Ker nisem hotel priti po dnevi domov, sem se v Savinji kopal in zobal češnje, kajti bilo je to junija meseca. Zvečer sem prišl k občinskemu predstojniku.

»Kje si bil tako dolgo,« me je vprašal predstojnik. »Tisti, ki te je imel pripeljati, je bil že davno prej tu in sporočil, da so te pognali domov.«

Molčal sem.

Malo me je pogledal, se počesal za tilnikom in rekel:

»No, si kaj lačen?«

»Da,« sem rekel.

Dal mi je krompir v oblicah in me gnal na kozolec spat. Nisem hotel iti. Pa so me dajali zato v klet. Drugo jutro mi reče:

»Da ne boš zastojl jedel in delal stroškov, boš šel kosit. Kajti kosce imamo.«

Nikoli v življenju še do tedaj nisem kosil. Ali vseeno sem šel. Nekaj časa sem kosil, kako, sam bog ve, pa se mi je zlomila kosa. Predstojnik se je razjubil in me nagnal domov. Jaz pa sem to porazil in odšel kar nazaj v Leoben. Tam sem pa izvedel, da sem izgnan kot državni nevaran element in nikjer več nisem mogel dobiti dela.

Fest ljudje so bili takrat. Iz Nemčije sem prišel v Zagorje. Tu je bilo vse še v deviškem stanju. Delavci-rudarji so delali, niso se zavedali svojega človečanstva, temveč je bilo v njih, kakor je še sedaj v mno-

gih, tisto čustvo, da so manjvredna bitja in da je že bog tako dolročil, da morajo samo delati, stradati, trpeti in molčati. Jaz pa sem bil mlad. In če danes gledam mladino, ki razgraja in išče drugih cest, ji dam prav. Jaz sem bil takrat še huši.

Začel sem pisati o krivicah rudarjev, ki se jim gode. Imel sem majhne sestanke, kjer sem jim govoril, kako delajo v Nemčiji in kaj je strokovna organizacija in socializem. Če so radi tega rudarje prijemali in jim grozili, pa so govorili:

»Čobal je tako napisal! Čobal je tako rekel.«

»Tea ne smete več poslušati. On vas zapeljuje v nesrečo.«

Rudarji pa so prikimali, pa so me vseeno poslušali in smo postavili svojo skupino. Bili smo socialisti.

Naj nam groze,« so djali. »Kaj bi jim oporekali. Naši gospodarji so. Ali socialisti pa bomo vseeno.«

Pri neki priliki je bil sklican klerikalen shod. Takrat je bila zagorska dolina tekoči med klerikalizma. Pa smo si dovolili, da gremo tudi mi, socialisti, na ta shod. 400 mož nas je prišlo. Vsedli smo se v dvorani tako, da smo bili povsod. Bilo je to leta 1897., ko je Krek v dunajskem parlamentu imel govor za razpust socialistične železniške organizacije.

Gostinčar je govoril na tem shodu. Zraven je bilo pa še 6 govornikov-kaplanov.

Pa sem mislil: Kako priti do besede. In to prej, nego bodo govorili ostali govorniki.

Ko je nehal, sem prošil za besedo. Obotavljal se je ali vsa dvorana je kričala:

»Naj govori Čobal!«

In so, kajpada, morali dovoliti in mi dati besedo. Bilo je to ob 5. uri popoldan.

In sem govoril. Govoril sem in govoril. Mrak je nastajal. Jaz pa sem govoril. Zvonilo je »Zdravo Marijo«. Prenehal sem toliko, da smo molili. Nato pa sem nadaljeval in govoril. Bila je že ura 7. Jaz pa sem govoril. Pa mi zasepeče tovari:

»Gostinčarja je zmanjkalo!«

Jaz sem pa govoril. Bila je ura 8. Vsi govorniki, vseh 6 kaplanov je odšlo. Jaz sem pa govoril.

Pa mi zakličejo: »Vsi so že odšli.«

Tedaj sem nehal.

Takrat namreč, ko sem govoril, sem imel rjavi havelok, ki so bili takrat v modi in brado. Tisti, ki me niso poznali, so me imeli za meniha, ker sem baje tako izgledal. To sem zvedel šele drugi dan, ko sem govoril z nekim kmetom izpod Svete gore.

Vprašal sem ga, če je tudi on bil na shodu.

Bil, seveda, bil.

Kako pa je bilo?

O, fest je bilo.

Kdo pa je govoril?

Najprej nek majhen človek, menda kaplan, ali kaj je bil. Za njim pa nek menih. Hudičev, ta je govoril. Cele ure je govoril. In kako je govoril? Dajal jih je, sakramensko jih je dajal. Tako jih je dajal, da so kar vsi pobegnili.

Ob neki priliki sem sklical v Trbovljah shod rudarjev in drugih. Takrat se je shod smel vršiti, če je bil navzoč komisar od okrajnega glavarstva. Zgodilo pa se je, da je komisar okrajnega glavarstva prišel prepozno. Zamudil je naznačeno uro. Nismo nič čakali. Shod je bil naznanjen, prepovedan ni bil, kaj nas briga. Otvoril sem shod. In tedaj se pojavijo v dvorani 3 orožniki z nasajenimi bajoneti in stopijo k meni.

Pogledal sem jih. Gledali so me in vide-lo se je, da bi nekaj radi povedali. Pa sem kar vprašal:

»Kaj bi pa vi radi tukaj, gospodje?«

Debele so postale njih oči od zadrege. Pa sem rekel:

»V imenu zakona § 9, nimate tukaj ničesar za iskati... Prosim, da se takoj odstranite. V imenu zakona...«

Odstopili so. Kaj pa naj drugega naredi, kajti zakon je tako govoril. Ko je kmalu

v šoli. »Praktične nasvete.« »Vprašanja in odgovore« in drugo. Tudi Vaš otrok ima v listu svoj kotiček. Stevilnim izbranim novellam se pridružuje novi roman Ljube Prenerjeve »Življenje za hribom«, ki je nedvomno eno najzanimivejših del, kar so jih doslej dale naše pisateljice. Vso številko pa pozivljaja še lepo število prav okusnih slik. — Že danes opozarjamo, da bo prihodnja številka posvečena našim malčkom. Ali mislite, da Vaša žena ne bi bila vesela takega darila? Dvomimo. Sicer se pa o tem lahko sami prepričate. Pišite nam, pa Vam pošljemo eno številko brezplačno in brezobvezno na ogled. »Žena in dom« se naroča pri upravi v Ljubljani, Dalmatinova ul. 10-I. in stane za vse leto z desetimi krojnimi polami samo 68 dinarjev, pet praktičnih gospodinskih knjižic, ki jih izda založba vsako leto, pa stane še posebej 37 dinarjev. Torej za 105 dinarjev na leto vse, kar potrebuje žena, da lahko postane in ostane dobra gospodinja in dobra mati. Ali ji ne boste žrtvovali zanjo te malenkosti.

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR ZA LETO 1935 smo pravkar dobili od sodrugov iz Chicago. Vsako leto izide koledar v krasni vezavi in takorekoč o luksuzni opremi v katerem so zastopani proleteri pisatelji, esejisti in pesniki. Letošnji koledar je najlepši, kar jih je doslej bilo izdanih. Obsega 224 strani v obliki Kalendarja Cankarjeve družbe. Je lepo ilustriran in ima 161 slik.

Urejuje in piše ga neumorni Frank Zaitz, duša delavskega socialističnega gibanja v Ameriki. Založil ga je pa »Proletarec«. V uredniških pripombah vidimo, da so mu pomagali: Katka Zupančičeva, ki je poleg svojih spisov in pesmi pomagala tudi pri drugih delih in Anton Garden. Oglase, ki jih je lepo število, pa je uredil upravnik koledarja Chas. Pogorelec, tudi viden funkcionar v delavskem gibanju. Klisje je izdelala unijska klisarna Ernest J. Kruetgen Co., in kakor je videti po odličnih slik, prav dobro.

Vsebinska letošnja koledarja je močna in vseskozi veje v njem proletarska ideologija in socialistična misel. Katka Zupančičeva ima močne pesmi, ki jih bodo recitirali na prosvetnih večerih tudi pri nas. Posebno uvodna pesem: »Kdo je kriv?«, je zato primerna. Ivan Molek ima več novelic. Zastopani je Joško Oven, Ivan Jontez, Louis Beniger, Anton Garden in drugi. Iz evropske Slovenije so zastopani Angelo Cerkvenik, Tone Seliskar, Mile Klopčič in Ivan Vuk.

Frank Zaitz, ki je tudi urednik socialističnega tednika »Proletarec« je napisal zanimivo razpravo »Iz neurja zmene v novo civilizacijo« ter potopisno reportažo: »O naših ljudeh v severni Minnesoti«, ki se z zanimanjem in prijetno čita in katero izpopolnjuje tudi 125 slik. Podal je tudi pestra informativna poročila »Jugoslovanskega podpornega gibanja v Zedinjenih državah«. Slik in portretov je 36. Tudi ostali informativni del je bogat. Cena je 75 centov, torej niti en dolar ne. A takšne knjige pri nas bi ne mogli prodajati za 30 Din.

Sodrugom v Chicago, posebno pa sodrugom uredniku častitamo k takim reprezentativnim delavskim izdajam, ki so viden spomenik delavskega gibanja. —nk.

KONZUMNO DRUŠTVO ZA MEŽIŠKO DOLINO, r. z. z o. z. v PREVALJAH

želi vsem svojim članom, krajevnim odborom, nameščencem, sodelavcem in poslovnim prijateljem

SREČNO NOVO LETO! Nadzorstvo in načelstvo.

nato prišel komisar, me je takoj ustavil in rekel:

»Kako smete odstraniti žandarje?«
»Ali poznate zakon, gospod komisar, § 97?«

»Gotovo poznam.«
»Kaj govori? Žandarji ne smejo priti v dvorano z nasajenimi bajoneti, ko je zborovanje.«

»A če jih jaz pošljem?«
»Tedi pa, gospod komisar.«
»No, in...?«
»Gospod komisar, jaz pa kot sklicatelj moram biti o tem prej uradno obveščen.«
Komisar se je jezil, a tiho, ni pokazal. Le rekel je:

»A če shod razpustim?«

»Razpustite. Bom pa sklical drugega.«
Razpustil ga je. Razšli smo se z vriskanjem, a čez 5 dni sem že imel sklican drugi shod. Dvorana je bila že polna, ura, kedaj se naj shod začne, tudi tu. Komisarja pa še zopet ni bilo. Kaj bom čakal. Kar otvoril sem shod in govoril in poročal in bili smo baš že gotovi, kar je prišel komisar. Tokrat tudi kot nalašč, 15 minut pozneje, kakor je bilo določeno.

»Oprostite, zamudil sem se nekoliko,« se je opravičil.

»O, prosim, nič hudega,« sem rekel.

»Zbrani smo.«

»Lahko začnete,« je rekel.

Pa bomo začeli,« sem dejal in pogledal po dvorani. In sem otvoril in smo imeli še enkrat shod, da smo se še bolj temeljito pogovorili, kako bomo povsod razširili socialistično stranko, takrat imenovano socialnodemokratsko stranko ter organizirali rudarje in tudi drugo delavstvo v strokovnih organizacijah.

Ko je bil konec, je bil komisar z mirnim, dasi nekoliko preglasnim zadržanjem zborovalcev zadovoljen, mi pa tudi.

»Delavec sem bil dober in s te strani mi ni mogel nikdo do živca. Majhno epizodo pa pomnim iz tistih časov. Razširil me je delovodja. Tožil sem ga. Sodniško, kaj pa drugega. Tri dni je dobil za to. Ali na-

Brezposelnost se ne manjša, čeprav kriza ponehava

Produkcija in svetovna trgovina narasčata

Tajništvo Društva narodov v Ženevi je izdelalo statistični pregled o svetovni produkciji, svetovni trgovini in cenah za mesec januar do oktobra 1934. Po tem poročilu je produkcija premoga narasla v prvem polletju za 11%, litega železa za 29 odstotkov, jekla za 21%, cinka za 19% v primeri z lanskim letom. V tretjem četrtletju je pa produkcija zopet padla zlasti v Zedinjenih državah, kjer je produkcija surovin silno nazadovala.

V oktobru mesecu se je pa svetovna produkcija zopet povišala, in sicer za 12% pri litem železu, 9% pri premogu, 8% pri cinku in 6% pri jeklu. V Franciji in Belgiji je zaposlitev industrije polagoma vse leto nazadovala. Nasprotno pa je napredovala skoraj neprestano v Italiji, in v Danskem, Norveškem, Švedskem in v Čile. V drugih državah je to izboljšanje v juniju in juliju mesecu nenadoma popustilo.

V oktobru 1934 je v primeri z oktobrom 1933 znašalo izboljšanje v Nemčiji 20%, na Švedskem 19%, v Italiji 15%, v Kanadi 9%, na Poljskem 8% in na Norveškem 4%. V Zedinjenih državah je zaposlitev industrije nazadovala za 4%, na Nizozemskem za 5% in v Franciji za 13%.

Vrednost v svetovni trgovini prodanega blaga 1934 znaša v primeri z letom 1929 le 32,5%, to je 2,6% manj kakor prejšnje leto. V zlatu izražena vrednost v svetovni trgovini prodanega blaga se je sezonsko zvišala v mesecu oktobru 1934 za 1,3%.

Razvoj veletržnih svetovnih cen je bil v posameznih državah različen. V primeri z letom 1933 so cene narasle v Egiptu za 36%, v Argentini za 17%, na Ogrskem za 16%, v Rumuniji za 11%, v Bolgariji za 9%, v Zedinjenih državah za 8%, na Danskem za 6%, na Čehoslovaškem za 6%, v Nemčiji, na Švedskem in v Kanadi po 5%. Naj-

bolj so nazadovale svetovne tržne cene v Franciji.

Ta pregled nam nudi nekaj vpogleda v svetovno gospodarstvo. Ugodni pojav nas sicer veseli, vendar

izboljšanje gospodarstva ne more imeti trajnega pomena, dokler se primerno ne skrajša delovni čas in izboljšajo mezde.

Zdrav napredek v gospodarstvu je le mogoč, če se obenem dvigne konzum in zaposli nezaposlene ljudi. V to svrhu so absolutno potrebne temeljite reforme, o katerih ves svet prepogostoma sicer razpravlja, ki pa ne nalete na primerni odziv v mero-dajnih krogih.

Obupen položaj delavstva v Nemčiji

Hitlerjevo reševanje problema brezposelnosti ne kaže uspehov

Kričeče obljube Hitlerjevega režima, da bo odpravil brezposelnost, so ostale le obljube. Silna propaganda, ki so jo naciji razvili in s katero hočejo prepričati zunanji svet, da se število brezposelnih stalno znižuje, nima uspeha. Celotno poročilo centrale nacijske organizacije za pobijanje brezposelnosti govori, da Nemčija ne more rešiti tega problema, dočim opazovalci gospodarskega položaja naglašajo, da je položaj nemškega delavstva skrajno obupen.

Iz industrijskih okrajev prihajajo poročila, da je reševanje problema brezposelnosti težavno zaradi zaprek, ki jih ima Nemčija na svetovnih tržiščih, radi bojkota, ki ga vodijo nasprotniki nacijskega režima, in pomanjkanja surovin. Vse to po-

Lepa je knjiga Po valovih Donave široke

Ivana Vuka z 19 slikami Železnih vrat in drugih.

Stane 10 Din.

Lepa je tudi »V znamenju Halleyeve repatice«, ilustrirana povest Ivana Vuka.

Lepo vezana stane 10 Din.

Naročite za novoletna darila in za svojo knjižnico.

Poslajte lahko tudi v znamkah.

vzroča stalne redukcije med industrijskimi delavci, katerih ni mogoče uravnovesiti z uposlevanjem novih delavcev pri produkciji nadomestnega sirovega materiala. Produkcija tega materiala zahteva preseljevanje delavcev iz enega kraja v drugega, to pa je izzvalo veliko nezadovoljnost, ker morajo delavci pri tem trošiti del svojega zaslužka. To je dalo močan zamah podzemski propagandi, ki jo širijo radikalni elementi. Vzlic terorizmu Hitlerjevega režima, ki skuša odpraviti se propaganda širi z veliko naglico.

Iz hanoverskega okrožja prihajajo pritožbe, da je bil življenjski standard družin, ki so bile pred dvema letoma odvisne od podpor, višji nego je danes, ko družinski glavarji delajo.

Vse to je dokaz, da je nacijska gospodarska politika skrahirala. Povsod žanje neuspehe, čeprav hoče v zunanjem svetu ustvariti drugačno mnenje.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko, r. z. z o. z. na Jesenicah

želi vsem svojim članom in nameščencem oddajališč, restavracij in kina, kupovalcem v svojih zadružnih oddajališčih, obiskovalcem gostiln in kina, vsem sodelavcem, hranilcem in poslovnim prijateljem mnogo **SOLIDARNOSTI, ZAVEDNOSTI IN ZADRUŽNEGA DUHA** tudi pri delu v **NOVEM LETU 1935**. Le na ta način bomo v **ZDRUŽENJU** imeli **MOČ** in dosegli **USPEHE**.

Za moč nam jamčijo naša zadružna oddajališča, ki so: na Savi, Jesenicah, Borovljah, Koroski Beli, Dobravi, v Sp. Gorjah in Mojstrani; restavraciji, obedovalnice, tujske sobe, zadr. dvorani na Jesenicah-Fužinah (Savi) v Delavskem domu (Cankarjeva 3) nasproti tovarne in na Slov. Javorniku (pri Koniču) nasproti tovarni, in KINO RADIO, edini kinematograf na Jesenicah in okolici z najmodernejšo zvočno aparaturo. Najboljši in najizbranejši filmi.

Nadzorstvo.

Načelstvo.

Zastor na odru se dvigne. Moški zbor v polukrogu. »Svobodaši«, mladi ianije, pevovodja »Svobodaš«, po poklicu mizar, in tontra. Iz pevskih grl zadoni pozdrav jubilantu:

»Zadoni nam, zadoni iz srca spev krepak! O slavljenec današnji — pozdravljen tisočkrat!

Pesem je donela pristrčno, v lepi harmoniji pozdravljala jublanta in vse navzoče, da je zabučalo burno ploskanje. Rdeči pasovi in široki trak na odru pa so valovali kakor mak na polju in vzdusje v prijazni dvorani je bilo kakor pomladansko, sveže in svetlo.

K mizi jublanta je pristopila »Svobodašica« štelka s šopkom rdečih nageljnev. Ljubki obrazek je žarel in zagovorila je s toplim, zvočnim in polnim glasom:

»Ko v jeseni narava porumeni in spravlja svoje žive klice v zimski sen, da spet spomladi jih zbudi v življenje, tako, sodrug Čobal, je tudi s tisto idejo, kateri si služil ves čas. Mnogokrat so ostri viharji besneli, jo uničiti hoteli, klice Tvoje za pravico vseh ljudi oglašiti poskušali. A bilo je zaman. Ideja Tvoja in milijonov tistih, katerih pot je Tvoja, je silnejša kot so skale trde reakcije. Zato Ti kličem v imenu vseh, da živiš še mnogo let, da dočakaš, da se dvigne trpeči človeški rod k vstajenju! Naj živi socializem! Naj živi bratstvo vseh ljudi! Naj živi naš jublanti!

Ginjen je sprejel jublanti lep šopek rdečih nageljnev.

Oglasil se je sodrug Uratnik. S toplim povdrom je pripovedoval epizode iz borbe sodruha Čobala. Oglasil se je tudi tajnik Strokovne komisije in izročil prvemu borcu socializma in strokovnega gibanja v Zagorski kotlini delavske pozdrave, sodrug Šober pa je orisal njegovo delovanje v poznejši dobi. Sodrug Arh ga je pozdravil v imenu Zveze rudarjev Jugoslavije, kot prvoustano-

vitelja, na kar se je oglasil jublanti sodrug Čobal in med drugimi rekel s povdrom:

»Najbolje me bo veselilo in razveselilo, če mi za jubilej pokažete, da boste vedno zvesti načelom borbe za proletarijat, če dvignete vsepovsod zavednost proletariata, če dvignete strokovne, kulturne in zadružne organizacije v trdno, jekleno fronto proletariata.«

Ploskanje, živio-kriki, na odru pa je zaigral orkester »Svobode«. Za orkestrom je zaigral tamburaški zbor »Svobode«. Za tem je ne zapel pevski zbor »Svobode«, spremljan z orkestrom:

»Dušo veselo, vsitvarja nam delo...« ki je zvenela v močnejše akorde pevskih grl in strun instrumentov, ter končala pozivljajoča:

»Delu čast...«

Še je pel pevski zbor, še so igrali tamburaši, še je igral orkestar, da je židana volja vela po dvorani, da so se mlade noge »Svobodašev« in »Svobodašice«, pa tudi nas drugih, vrtele v ritmu akordov orkestra, da je bilo vse tako domače, svoje, kakor človek pač malokdaj doživi.

In sem vprašal:

»Kaj so to sami organizirani, naši?«

In mi je odgovoril sodrug s ponosom in v njegovem glasu sem čutil radost:

»Sami naši. »Svobodaši«, člani Zveze rudarjev Jugoslavije.«

»In pevci? Godbeniki?... Pevovodja? Kapelnik?«

»Svobodaši«, je bil odgovor. Drug nima pristopa in tako smo ena velika družina.«

In ko sem gledal te zdrave obraze fantov in moč, odločne, a vendar prikupne kretnje, govor, ko sem gledal lepe obraze deklet, poslušal njih smeh, mi je bilo veselo, pristrčno, da sem se komaj odtiral, ko me je klicala ura odhoda.

»Družnost »Svobodašice« in »Svobodaši« in Vi, rudarji, borci in junaki v Vaši »Zvezi rudarjev Jugoslavije!« Družnost sodrug Čobal, jublanti, sedemdesetletnik! —«